

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Divadelní věda

Ročníková práce

Kristýna Mazánková

Inscenace *Vojcek* v Divadle na Vinohradech

Praha 2019

Vedoucí práce: PhDr. Barbara Topolová, Ph.D.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Barbaře Topolové, Ph.D. za její trpělivost, cenné připomínky a čas, který mi ochotně věnovala.

Obsah

1. Úvod.....	3
2. Děj Vojcka.....	4
3. Případ J. Ch. Woyzecka a jevištní uvedení	4
4. Vojcek v Divadle na Vinohradech.....	5
4.1 Repertoár v letech 2007-2009.....	6
5. Inscenace Vojcek	7
5.1 Scénografie a kostýmy	9
5.2 Režijní pojetí vybraných scén	10
6. Ocenění.....	14
7. Ohlasy v odborném tisku.....	15
8. Reakce vinohradského divadla	17
9. Závěr.....	19
Zdroje	20

1. Úvod

Ve své ročníkové práci se věnuji inscenaci *Vojcek* německého autora Georga Büchnera, která byla uvedena v roce 2009 v Divadle na Vinohradech v režii Daniela Špinara. Ihned po premiéře zaznamenala značný rozkol mezi odbornou veřejností, která představení převážně kladně hodnotila a diváky, kteří ve velké míře hru nepřijali. Od počátku se divadlo muselo potýkat s nízkou návštěvností a inscenace byla hrána jen rok, během kterého však získala Cenu Alfréda Radoka a Cenu Josefa Balvína.

V kontextu porevoluční dramaturgie vinohradského divadla se jednalo o netradiční počín, kterému i denní tisk věnoval výraznou pozornost. Přesto se nejednalo o nový dramaturgický směr a vinohradské divadlo na *Vojcka* podobným stylem nenavázalo.

V práci se snažím zmapovat podobu inscenace, které text *Vojcka* svou neuzavřeností a fragmentaritou nabídl širokou možnost vlastní interpretace, včetně významového dotvoření několika scén a vytvoření výrazné postavy Blázna, která se v původním textu vyskytuje pouze okrajově. Dále se věnuji recenzím, které vyšly v odborných periodikách i kulturních rubrikách předních českých novin.

Ve své práci jsem vycházela především z interního záznamu *Vojcka*, který mi byl zapůjčen Divadlem na Vinohradech, a dostupných recenzí a ohlasů.

2. Děj Vojcka

Děj pojednává o Vojckovi, mladém vojákovi, který žije s Marií a vychovává s ní svého syna. Z důvodu jejich zaopatření slouží u Hejtmána a Doktora, který na něm provádí pokus, zda je možné několik měsíců jíst jen hrách¹. Jejich služby jsou provázeny ponižováním a krutostí, kterým ho oba vystavují, což se projevuje psychickou labilitou a slyšením vnitřních hlasů. Jedinou jeho životní jistotou je Marie, kterou během vesnické zábavy spatří tančit s Plukovním tamborem. Natolik Vojcka rozruší možná nevěra, že si pořídí nůž a Marii odvede k řece, kde ji zabije.

3. Případ J. Ch. Woyzecka a jevištní uvedení

Drama Vojcek je inspirované osudem Johanna Christiana Woyzecka, který v Lipsku v roce 1821 ubodal svou milenkou a o tři roky později byl veřejně popraven². Není zcela zřejmé, jak se Georg Büchner o případu dozvěděl³. Dramatu se začal věnovat ve svých dvaceti třech letech a jeho předčasná smrt o několik měsíců později v roce 1837 zapříčinila, že text nedopsal. V jeho pozůstalosti se dochovalo několik výstupů, avšak v neucelené formě bez označení pořadí i názvu díla. V několika částech se jednalo jen o náčrtky scén a poznámky výrazně kopírující soudní proces. Dodnes tak není zřejmé, jak zamýšlel jejich sled. Text byl poprvé vydán o čtvrt století později německým spisovatelem Emilem Karlem Franzosem⁴. V roce 1920 podrobil prof. Georg Witkowski originál dramatu kritické analýze. Ačkoliv byly listy značně poničeny stářím i předchozím nešetrným chemickým zkoumáním E. K. Franzose, tak se začala zpochybňovat jeho forma a uspořádání jednotlivých obrazů a divadelní tvůrci i teoretici začali vytvářet vlastní seskupení textu.

Příběh Vojcka je považován za dílo, které předběhlo svou dobu. Jistou zásluhu na tom má právě jeho fragmentární forma, posouvající dílo k moderní dramatické a dávající inscenátorům

---

¹ Vychází z reálného pokusu v 19. století, kdy bylo zkoumáno, zda mohou vojáci tři měsíce jíst jen hrách. Vedla je k tomu snaha o úsporu a možnost nahrazení drahého masa levnějšími luštěninami. Vojáci začali propadat halucinacím, slabostem a křečím, protože jednotvárná strava je zcela nevhodná pro lidský organismus.

² Jeho proces provázely spory o jeho duševní zdraví mezi odborníky i širokou veřejností a ani jeho poprava tyto debaty neukončila, ačkoliv byl soudem uznán za duševně příčetného.

³ Předpokládá se, že si mohl přečíst články v lékařském časopise „*Zeitschrift für die Staatzarzneikunde*“, do kterého přispíval jeho otec, lékař Ernst Büchner. Je také možnost, že se s tématem setkal na lékařských přednáškách univerzity v Gießen, kde dva roky studoval.

⁴ Nejprve text vydal jen z části v časopise „*Neue freie Presse*“ a později celý v časopise „*Mehr Licht*“.

velkou možností volné interpretace. Na jevišti byl *Vojcek* poprvé uveden v roce 1913, kdy uplynulo 76 let od jeho napsání. Byl inscenován v Residenztheater v Mnichově režisérem Barnowskim. V té době byl na vrcholu uměleckých sil expresionismus⁵ a pro tento směr se stal *Vojcek* kultovním dílem, pro svou syrovost a duševní utrpení, které hlavní postava zažívá. Od té doby se pravidelně objevuje na evropských scénách. V Čechách byl poprvé uveden v roce 1920 režisérem Emilem Arthurem Longenem v Revoluční scéně. Po roce 1989 byl v průběhu let několikrát uváděn v menších divadlech, například na Malé scéně Divadla pod Palmovkou⁶, v Činoherním klubu⁷ nebo ve Studiu Švandova divadla⁸. Na jevišti Národního divadla byl uveden v operní podobě od rakouského skladatele Albana Berga poprvé v roce 1926. Ačkoliv se hra dočkala velkého ohlasu, tak ji Zemský výbor po třech reprízách stáhl, neboť část operních diváků proti dílu přímo při představení hlasitě protestovala. Opětovnému uvedení nepomohla ani podpora významných umělců, např. Emila Filly⁹, či Karla Teigeho¹⁰. Na jevišti Národního divadla byla opera naposledy uvedena v roce 2001 v německém originále *Vojzcek*¹¹. Činohra Národního divadla *Vojcka* nikdy neuvedla.

4. *Vojcek* v Divadle na Vinohradech

Divadlo na Vinohradech za více než sto let své historie prošlo několika významnými érami, které byly vždy zcela důsledně podmíněny svou dobou a historickými událostmi. Po roce 1989 se divadlo přiklonilo především ke konzervativní dramaturgii, která důsledně myslí na své diváky, které nechce vytrhnout z konvencí, které od divadla očekávají. Své místo našly v repertoáru především komedie a tradiční hry českého i světového repertoáru¹². Ani v roce 2000 po nástupu Jindřicha Gregoriniho do funkce ředitele a Jiřího Menzela do funkce uměleckého šéfa se tvář divadla výrazně neproměnila, naopak bylo ještě více podpořeno

---

⁵ Vznikl ve 2. pol. 18. století jako protiklad impresionismu. Jeho tvůrci odmítali znázorňování reality, naopak vycházeli z vlastních prožitků a pocitů bez ohledu na tehdejší zvyklosti. Expresionismus se rozvíjel především v německy mluvících zemích.

⁶ premiéra v roce 1994, režie Jaroslava Šiktancová

⁷ premiéra v roce 2000, režie: Martin Čičvák

⁸ premiéra 2004, režie: Dodo Gombár

⁹ Český kubistický a expresionistický malíř a sochař. Žil v letech 1882-1953.

¹⁰ Český kritik a teoretik umění, publicista, malíř, překladatel z francouzštiny. Spoluzakladatel levicového uměleckého svazu Devětsil. Žil v letech 1890-1951.

¹¹ Autorem hudby i textu byl opět Alban Berg.

¹² V 90. letech se významnými inscenacemi, které se uváděly několik let, staly např. *Gazdina roba*, *Zdravý nemocný*, *Poprask na laguně*, *Dům čtyř letor*, *Královna Kristina*, *Kočí hra*, *Návštěva staré dámy*, *Maškaráda* a *Divadelní komedie*.

předchozí směřování¹³. Po třech letech nahradil Jiřího Menzela Martin Stropnický, který se vracel k herectví a do Divadla na Vinohradech po několika letech diplomacie v cizině. Ani jeho první roky ve funkci nepřinesly výrazné dramaturgické změny, stále se uváděly především konvenční hry nabízející výrazné herecké příležitosti¹⁴. Snahu o nové směřování je možné zaznamenat až po několika letech Martina Stropnického ve funkci a *Vojcek* se stal pomyslným vrcholem tohoto úsilí.

4.1 Repertoár v letech 2007-2009

Martin Stropnický se po několika letech svého působení na postu uměleckého šéfa snažil opakovaně uvést hry, které odporovaly dlouhodobé dramaturgii divadla. V té době byly na repertoáru divácky úspěšné komedie *Jistě, pane ministře*¹⁵, *Ideální manžel*¹⁶, *Figarova svatba*¹⁷, *Brouk v hlavě*¹⁸, muzikál *Donaha!*¹⁹ a dramata *Obchodník s deštěm*²⁰ a *Adina*²¹. Pro svůj záměr oslovil na spolupráci několik mladých a progresivních režisérů, kteří dodnes působí na prestižních scénách. V sezóně 2007/2008 nazkoušel Vladimír Morávek *Višňový sad* od A. P. Čechova a Michal Dočekal hru *Na krásné vyhlídce* od Ödöna von Horvátha. V následující sezóně uvedl David Drábek *Věc Makropulos* Karla Čapka a Daniel Špinar²², nově příchozí kmenový režisér, zrežiroval drama *Vojcek*. A právě Špinarova inscenace se stala nejvýraznějším z těchto počinů, který provokoval svým tématem vrženosti bezmocného jedince do drsného světa.

---

¹³ Jiří Menzel režíroval *Zpívající Benátky*, *Hrátky s čertem*, *Krále Jana*, *Lysistratu a Dona Juana*. Dále byly uvedeny například hry *Dáma od Maxima*, *Sto roků samoty*, *Talisman*, *Král Krysa* či *Kdo se bojí Virginie Woolfové?*

¹⁴ V prvních letech jeho uměleckého vedení se výraznými inscenacemi staly *Krejčovský salon*, *Lásky paní Katty*, *Macbeth* či *Chvilé pravdy*.

¹⁵ 3. 2. 2006 – 7. 6. 2014, režie: Martin Stropnický

¹⁶ 23. 3. 2007 – 3. 6. 2016, režie: Jana Kališová

¹⁷ 18. 4. 2008 – 23. 2. 2010, režie Radek Balaš

¹⁸ 15. 11. 1996 – 1. 6. 2016, režie: Jiří Menzel

¹⁹ 25. 11. 2005 – 26. 5. 2012, režie: Radek Balaš

²⁰ 8. 1. 2009 – březen 2010, režie: Martin Stropnický

²¹ 15. 11. 2007 – 15. 5. 2009, režie: Martin Stropnický

²² Současný umělecký šéf činohry Národního divadla (údaj k roku 2019) vystudoval v letech 1998-2004 herectví na DAMU na katedře činoherního divadla. Po absolutoriu vystudoval na stejné katedře režii, kterou ukončil svou adaptací románu M. F. Dostojevského *Bratři Karamazovi*, za kterou byl nominován na Cenu Evalda Schorma. Ihned po absolvování DAMU nastoupil v roce 2008 do Divadla na Vinohradech, kam ho jako kmenového režiséra angažoval tehdejší umělecký šéf Martin Stropnický.

Ostatní výše jmenované inscenace²³ byly uvedeny režiséry, kteří vytváří osobitá představení, přesto se opírala o známý a divácky prověřený text spolu s výraznými hereckými osobnostmi. V případě Morávkova *Višňového sadu* to bylo obsazení Dagmar Veškrnové – Havlové do role hraběnky Raněvské²⁴ a v Drábkově nastudování *Věci Makropulos* byla hlavní role svěřena Daniele Kolářové. Z tohoto pohledu se nejvíce *Vojckovi* přiblížila inscenace *Na krásné vyhlídce*, která byla poprvé uvedena na českém jevišti v režii tehdejšího uměleckého šéfa Národního divadla Michala Dočekala. Nedočkala se ale nikterak pozitivních recenzí. Radmila Hrdinová v recenzi nazvané *Horváth nezávazně anekdotický* zhodnotila pojetí „*Hořkost nahradila křečovitým veselím a jednoduše zvolené kontury postav obtáhla tlustou karikující čarou.*“ Jana Machalická v Lidových novinách ocenila dramaturgy divadla, že se drama rozhodli uvést, přesto vnímala za problematické samotné pojetí i herecké výkony. V závěru své recenze uvedla „*Horváth není jednoduchý autor, vyžaduje absolutní vnímavost a cit a Michalu Dočekalovi se tentokrát vysmekl a unikl neznámo kam.*“ Inscenace měla premiéru 18. 3. 2008 a derniéru na konci následující sezóny 24. 6. 2009.

5. Inscenace *Vojcek*

Špinarova inscenace představovala první uvedení *Vojcka* v Divadle na Vinohradech. Nápad přišel od Daniela Špinara, který si přál text zinscenovat. Na otázku v časopise Reflex, jak výběr hry vnímalo vedení divadla, řekl „*Nesli to statečně. Vojcek už je opravdu za hranicí normálu, není to hra pro konzervativní publikum, ještě krůček a už bych se mohl rovnou vrhnout na cool drama.*“²⁵ Tato interpretace Daniela Špinara před uvedením ukazuje, že od začátku vnímal text a jeho volnou formu jako možnost dovést jednotlivé situace do více vyhocených závěrů a „*představení za hranicí normálu*“ z něj částečně vytvořit svým režijním vkladem. K tomu mu také dopomohl fakt, že se jednalo o vinohradské divadlo. Právě střet této scény a jejího dlouhodobého uměleckého směřování se Špinarovým *Vojckem* vytvářel kontrast, kterého by v jiném divadle nedocílil a pravděpodobně by ani nevznikl tak výrazný mediální ohlas.

---

²³ *Višňový sad*, *Věc Makropulos* a *Na krásné vyhlídce*

²⁴ Za tutu roli byla nominována na nejlepší ženský herecký výkon roku 2008 v Cenách Alfréda Radoka.

²⁵ Označováno také coolness. Hry mladých autorů především z 90. let 20. století, které provokovaly svou brutalitou a znázorňováním šokujících témat. V té době vyvolávaly u diváků znechucení a nepochopení, naopak dnes jsou to témata, která společnost většinou přijímá, například život lidí s jinou sexuální orientací. Za předchůdce cool dramatiky je považován Edward Bond (1934), jehož hru *Spaseni* uvedl v Čechách Činoherní klub již v roce 1968 v režii Ladislava Smočka.

Titulky recenzí *Vojcek je zmrtvýchvstáním Vinohrad*²⁶, *Vinohradský Vojcek bez slabin*²⁷ nebo *Vojcek Vinohradům sluší*²⁸, které vyšly bezprostředně po premiéře, dávaly tušit, že se Danielu Špinarovi podařilo na jevišti vinohradského divadla vstoupit s úspěšnou inscenací, která bude mít před sebou dlouho dobu uvádění. Diváci ale nadšení kritiků z velké části nesdíleli a divadlu se nedařilo zaplnit hlediště. Již předpremiéra hry zaznamenala, že někteří návštěvníci během děje opouštěli sál²⁹. Zmiňuje se o tom Bronislav Pražan ve své recenzi pro Týdeník rozhlas „*Ať to jsou drastické vyšetřovací metody Doktora (Václav Vydra), který si z Vojcka udělá své laboratorní zvíře, nebo velkohubá kázání o morálce, jimiž Hejtman (Martin Stropnický) koření Vojckovo ponižování. A když Plukovní tambor (Michal Novotný) u portálu souloží s Vojckovou Marií (Lucie Štěpánková), Blázen pod billboardem onanuje. Při předpremiéře opouštěli někteří diváci po těchto scénách hlediště.*“ Pavel Batěk v online-rozhovoru na webových stránkách scena.cz odpověděl na otázku, zda vnímá odchody diváků „*Vnímám to a respektuji. Můj vzkaz - odcházejte ohleduplně k ostatním divákům. Děkuji.*“ Daniel Špinar po premiéře pro MF Dnes řekl „*Nejspíš to bude inscenace se silnými tábory příznivců i odpůrců. Ti již v předpremiérách z divadla odcházeli v šoku, protože viděli své hvězdy nikoliv načinčané, ale zkrvavené v syrových kostýmech a skandálních situacích.*“

Hlavní role Vojcek a Marie jsou postavy kolem třiceti let, což umožnilo režisérovi obsadit mladé herce, kteří byli v souboru krátkou dobu³⁰ a naopak do vedlejších rolí známé herecké osobnosti, čemuž se věnoval v recenzi pro Český rozhlas Tomáš Kůs „*Hlavní role byly svěřeny mladším ročníkům z ansáblu - bez pompézních gest se jich zhostili: Pavel Batěk (Vojcek) a Lucie Štěpánková (Marie), výrazný je také Tambor v podání Michala Novotného. Naopak skutečně vedlejší role hrají hlavní vinohradské hvězdy: Jiřina Jirásková³¹ se ukáže hned v několika, Martin Stropnický si s chutí vystříhl Hejtmana a Václav Vydra zase Doktora.*“ V dalších rolích se objevili Daniel Bambas, Eva Režnarová, Jaroslav Satoranský a hostující Michal Kern v roli Blázna.

Premiéra hry se uskutečnila 9. 4. 2009 a kromě režiséra se poprvé na vinohradském jevišti představili scénograf Henrich Borádos a kostýmní výtvarnice Linda Jiříková Borádos, která již spolupracovala s Danielem Špinarem na inscenaci *Figarova svatba* v Divadle F. X. Šaldy

---

²⁶ Marie Reslová, Hospodářské noviny

²⁷ Marcela Ihyane, Pražský deník

²⁸ Jana Machalická, Lidové noviny

²⁹ Představení se hrálo 100 minut bez přestávky

³⁰ Pavel Batěk byl v souboru Divadla na Vinohradech od roku 2004, Lucie Štěpánková od roku 2007

³¹ v alternaci s Danielou Kolářovou

v Liberci. Text byl uváděn v překladu Ludvíka Kundery³², který poprvé vyšel v roce 1963 a v upravené verzi v roce 1987.

5.1 Scénografie a kostýmy

Dominantou scény bylo železné lešení odkryté až na zadní stranu jeviště v jinak prázdném prostoru a obrovský plakát usměvavé blondřaté dívky s telefonem u ucha a nápisem *Hello everyone!*³³. Na levé části jeviště visela napůl spadlá opona a na pravé straně byl balkón nad portálem zaplněn dlouhými dřevěnými trámy, které ledabyle vyčnívaly do různých stran. Prostor působil otevřeně a výrazně neosobně. Atmosféru dokresloval zvuk vody, která pomalu kapala ze stropu. Už toto rozhodnutí odhalit jeviště a nepoužít kulisy tak, aby bylo technické zázemí i zadní část jeviště zahalená, bylo pro Divadlo na Vinohradech netypické. „*Tento téměř apokalyptický obraz, kterému vévodí rozesmátý kýč, je to první, co diváky atakuje při vstupu do hlediště.*“ psala v recenzi Pražského deníku Marcela Ihyane. Tato scéna byla využita po celou dobu představení bez nutné přestavby. Skutečnost, že příběh není zasazen do 19. století, ale do současného světa lidí na okraji společnosti byla zřejmá, kromě plakátu se zobrazením mobilního telefonu, už prvním výstupem, ve kterém měl Ondra, kamarád Vojcka, na uších sluchátka. Ty byly odkazem na současnost, spolu s moderním megafonem, který používal Hejtman při rozhovorech s Vojckem a igelitovými taškami, které Vojcek nosil Marii jako symbol zaopatření. Naopak při scéně, kdy holí Hejtmanovi tvář byla použita klasická břitva. Také kostýmy byly dnešní, výrazný byl kontrast černé uniformy, kterou měl na sobě Vojcek, s kabáty neutrálních barev ostatních vojáků. Působili sice jako jedna masa, přesto byl Vojcek svou uniformou jasně rozpoznatelný a snadno identifikovatelný.

Postava Hejtmana byla stylizovaná pomocí umělé pleše, která zásadně pozměnila výraz tváře Martina Stropnického, který byl oblečen do obyčejného šedého obleku. Doktor Václava Vydry měl světlou košili, tmavé kalhoty a bílý plášť. Ten pomáhal k okamžitému rozpoznání postavy a tvůrci se neuchýlili k větší vizuální proměně jako u postavy Hejtmana. Marie nosila žluté šaty, světlou bundu a v poslední scéně bílé spodní prádlo, ve kterém ji Vojcek před smrtí rituálně umýval a vodou tak odhalil její tělo. Důležitou rekvizitou byl starý bílý kočárek, který

---

³² Ludvík Kundera (1920-2010) byl český básník, dramatik a překladatel z německého jazyka, byl bratrancem spisovatele Milana Kundery.

³³ V anglickém jazyce znamená „*Ahoj všichni.*“

téměř vždy vozila sebou jako znázornění role matky. Byl ale i symbolem přítěže a zoufalství. To se projevovalo hysterickým houpáním a osočováním syna, který v kočárku ležel³⁴.

Inscenace vlivem scénografie i kostýmů neutrálních barev působila většinu času velmi ponuře. V tomto kontrastu vynikly davové scény, především ta z boudy³⁵, která byla podpořena barevnými světly i výraznými kostýmy herců, kteří tvořili dav. Měli na sobě barevné sukně a lesklé kalhoty, klaunské oblečení a paruky nebo třásně připevněné na šatech. Během hry byly hromadné scény použity několikrát, například při nástupu vojáků nebo vesnické zábavě a v těchto chvílích bylo na jevišti více než třicet lidí, včetně několika dětí.

5. 2 Režijní pojetí vybraných scén

Ve snaze zmapovat změny v adaptaci oproti původnímu textu jsem vybrala scény, které považuji za stěžejní pro samotné vyznění příběhu. Především se jedná o části, kde výrazně vystupovala postava Blázna a režijně zcela zřejmé posunutí možné nevěry mezi Marií a Tamborem do konkrétního činu a odmítnutí výkladu, že se jednalo jen o Vojckovu halucinaci podpořenou vnitřními hlasy, které ho sužovaly.

Zásadní změnou bylo využití postavy Blázna. V textu se objevuje postava, která se jmenuje Blázen Karel. Vyskytuje se ke konci hry při rozhovoru s Marií a po její vraždě, kdy mluví na Mariino dítě. Nikde předtím o něm není zmínka. Režisér zvolil formu, kdy byl Blázen na jevišti po celou dobu přítomný Vojckově osudu. Vladimír Hulec se ve své recenzi v Divadelních novinách věnoval této postavě jako tématu inscenace „*Právě bláznovství je ústředním motivem inscenace. Hlavní postavou totiž není samotný Vojcek, ale s ním věčně přítomná postava Blázna. Je jakýmsi alter egem, komentátorem děje a vyhřezlým stavem Vojckovy mysli. Mluví jakoby z cesty, často vydává jen různé pokřiky a šokující obscénní gesta.*“ Marie Reslová popsala stěžejní situaci, která probíhala ještě před oficiálním začátkem představení „*Prolog vinohradského Vojcka otáčí jeviště a hlediště. Blázen si ze scény s halekavým smíchem prohlíží publikum jako velké divadlo. Je v tom dost ironie. Šťastný idiot si to na holém jevišti užívá. Zaražené publikum v pozlacených sedadlech se ošívá, ale zachovává společenský úzus. Kdo je tu blázen?*“ Z interního záznamu inscenace je poznat, že

³⁴ Syn byl v kočárku v rámci děje, nikdy ale nebyl vidět.

³⁵ Toto označení místa se objevuje v překladech Rudolfa Vápeníka i Ludvíka Kundery.

diváci bláznovo jednáni na jevišti vnímali jen z části. V hledišti bylo rozsvíceno, jak bývá běžné, a lidé se průběžně usazovali. Byl slyšet přirozený šum, kdy se návštěvníci mezi sebou bavili nebo četli program a dění na jevišti příliš nesledovali. Když začal Blázen na jevišti bez zřejmého důvodu tleskat, tak se lidé po chvíli váhání přidali. Bylo zajímavé, že šum neustal a diváci v předních řadách, které zabírala kamera, se nepřestali mezi sebou bavit, jen začali tleskat, aniž by věděli čemu. Poté Blázen zvolal „*Ahój*“, na které mu odpovědělo jen pár lidí, zbytek hlediště mlčel. Další replikou v tomto výstupu bylo mnohokrát opakované „*Jó, pane hejtman*“, které později v ději několikrát pronesl Vojcek. Následně Blázen opět začal radostně tleskat a diváci se k němu znovu přidali, ačkoliv se jednalo o stejnou situaci, jako byla předešlá a k potlesku nebyl žádný konkrétní důvod. Zbytek výstupu běhal po jevišti, než ho dva muži v černých kabátech odvedli za jeho křiku „*Né*“. Tato akce předznamenávala samotné představení a je zajímavé, jak málo ho vnímali diváci. Tvůrci využili blázna jako postavu, která nemá konvenční hranice, což vychází ze skutečnosti, že je to duševně narušený člověk. V průběhu hry však téměř nepromluvil, jen několikrát falešně zpíval různé popěvky, smál se nebo křičel. Postavy na něj nijak nereagovaly, spousta scén byla vystavena na principu, že ho ostatní nevidí. Jen při předvádění v panoptiku byl v centru dění a všichni napjatě sledovali jeho chování. Stejně tak v předposlední scéně, kdy chvíli před zabitím Marie na něj ona sama reagovala. Nejdříve ho okřikovala a chtěla, aby odešel, pak ho ale krátce objala. Tak byla zachována původní scéna textu, kde poprvé Blázen vystoupí. V kontextu jeho přítomnosti po celou dobu tento moment výrazně symbolizoval porozumění, ale snad i předzvěst vraždy, pokud vnímáme Blázna jako alter-ego a tedy nedílnou součást Vojcka.

Chvíle v cirkuse či panoptiku byla výraznou hromadnou scénou, kdy se poprvé setkává Marie a Tamborem. Byla uvedena tancem klaunů, prapodivných tanečníků i dvou herců, kteří byli spojeni kostýmem a vytvářeli dojem siamských dvojčat, která byla v minulosti často předváděna v panoptikách. Tanec působil radostně, k čemuž dopomáhalo červené světlo, které osvětlovalo celé jeviště a veselá rytmická hudba. Poté přijela na vyvýšené plošině Principálka v lesklém kostýmu a začala předvádět Blázna, který byl zavěšen v postroji na obrovské točící kouli. Ta byla nahoře zploštělá, takže na ní mohl stát, ale velice rychle byl postrojem několikrát vytáhnout několik metrů nad ní. Byl předváděn jako zvíře³⁶, které se částečně naučilo lidskému chování. Principálka vyzvala publikum, aby někdo podal předváděnému hodinky, protože umí určit čas. V textu je uvedeno, že hodinky podal Plukovní tambor. V představení je ale dal Vojckovi, aby je Bláznovi předal on. Ten se snažil, ale

---

³⁶ V textu je uvedeno, že je předváděn kůň.

Blázna to natolik rozrušilo, že se veřejně pomočil. Tato scéna je velice podobně zachycena v samotném textu, přesto působila značně šokujícím dojmem, především předváděním člověka jako zvířete, ale i zřejmým pomočením.

Další scéna, kterou režisér zřetelně vyložil, byla chvíle mezi Marií a Plukovním tamborem. V textu spolu mají rozhovor, při kterém se Marie brání objetí a nechce, aby se jí dotýkal. Poslední replikou je Mariina věta *“Pro mě za mě! Všecko fuk.”* Není tedy zřejmé, zda mezi nimi došlo k fyzickému kontaktu. Naopak v inscenaci po tomto rozhovoru následovala naturalistická sexuální scéna za přítomnosti Blázna, který se krčil pod billboardem a onanoval při jejím sledování. Tambor poté surově Marii odhodil a odešel. Předloha nechává volnou otázku, zda Marie Vojcka podvedla či ne. Daniel Špinar si ale jasně vybral výklad skutečné nevěry a odklonil interpretaci od eventuality, že byl Vojcek vlivem pokusu i psychického narušení blázen, který trpěl halucinacemi a nevěru i nutnost následné vraždy si pouze vsugeroval. Tato scéna byla pro mnoho diváků kontroverzní a právě po ní opouštěli sál.

Samotná vražda Marie se odehrála na potměném jevišti, kde Marie stála v bílém spodním prádle v neckách a Vojcek ji rituálně umýval. Byl zachován původní text až na samotný akt vraždy. Ten je popsán jako několik bodnutí nožem. V inscenaci však Vojcek rozvážným a pomalým pohybem podřízl Marii hrdlo. Okamžitě se začalo řinout velké množství krve z rány i úst a Marie ještě stihla, vykřiknou *„Pro boha svatýho“*, což v textu říká těsně před prvním bodnutím. Krev měla na těle i bílém oblečení a Vojcek si s ní umazal ruce i tvář, když Marii pokládal na zem šokován vlastním činem. Velmi rychle ale vstal a utekl, protože začali přicházet lidi a mlčky pozorovat, co se stalo. Stihl ještě umazat billboard od krve, než se vrátil mezi mlčící lidi a začal je vybízet k tanci, křičel na ně a udával rozkazy. Bylo to poprvé, kdy ostatním dával rozkazy a nacházel v sobě sílu alespoň něco změnit, ačkoliv se jednalo o banální rozhodnutí. V předloze se toto odehraje v hospodě, daleko od mrtvé Marie a znamením je jen Vojcek od krve. Zde ležela Marie na forbíně a všichni k ní otáčeli zrak, což evokovalo dojem jednoho místa a okamžitého nalezení jejího těla a odhalení Vojckovy vraždy. Ten krátce poté, co na něj nikdo nereagoval, obrátil svou pozornost k Marii. Snažil se ji posadit, líbal ji a mluvil s ní. Budil dojem, že si vůbec neuvědomuje svůj čin, což podporovalo jeho psychické narušení a zmatené věty, které k ní pronášel. Později si začal v neckách smývat krev z rukou a postupně z celého těla, až vlezl do malé vaničky, jak to jen bylo možné. Tím byla znázorněna smrt utopením.

Špinar se rozhodl text ukončit jeho smrtí a filmovou dotáčkou, kdy se na obrovském plátně objevil záznam Vojcka a Marie, vycházejících společně přes foyer ven z divadla na Náměstí Míru. Režisér zvolil tento částečně optimistický konec, ačkoliv to odporovalo celé poetice hry, která vykazovala především lidskou beznaděj a zoufalství. Marie Reslová právě tento okamžik považovala za nadějný „*Vidíme je odcházet ruku v ruce v projekci, která na moment překryje billboard – z divadla (světa) ke kostelu. Stačí jen přejít na druhou stranu ulice. I proto je Špinariův Vojcek plný naděje.*“ Pochyby nad optimistickým koncem ale z části popřela inscenace efektem, kdy se na billboardu v poslední chvíli zahalilo písmeno O a z nápisu Hello se stalo slovo Hell, znamenající v anglickém jazyce peklo.

Poslední slovo hry patří Bláznovi, tak jak je uvedeno v textu³⁷. Houpe kočárek s Vojckovým synem a několikrát opakuje „*spad do vody*“, čímž naznačuje Vojckovu smrt.

Řeč herců byla zachováním překladu především dnešní, včetně několika expresivních slov a v českém hovorovém jazyce často přidáváním *V* před některá slova začínající na *O*, například *vona* nebo *voči*. V inscenaci byl ale i zachován tvar onikání, který v minulosti převzal český jazyk z německého jazyka, která tento tvar dodnes používá místo vykání. V současném českém jazyce již vymizelo a je považováno pouze za historismus. Původní onikání bylo ve tvaru 3. osoby množného čísla a dotyčný tím vyjadřoval svou úctu k oslovovanému. V 18. století se rozšířila forma 3. osoby jednotného čísla, která naopak značila podřazenost oslovovaného³⁸. Tento méně známý tvar byl použit v dramatu Vojcek v překladech Rudolfa Vápeníka i Ludvíka Kundery.

Onikání formou 3. osoby jednotného čísla bylo použito, pokud mluvil Hejtman a Doktor k Vojckovi. Naopak Vojcek onikal Doktorovi 3. osobou, množného čísla. Pro české vyznění onikání přispělo k pokřivenému vztahu a zdůraznilo nadřazenost Hejtmana, který Vojcka ponižoval a Doktora, když na něm zkoušel nesmyslné pokusy. Nakonec to byli oni, kdo prozradil Vojckovi, že ho Marie podvádí.

Pavel Batěk pojal Vojcka jako poslušného vojáka, který bez sebemenších pochybností plní rozkazy Hejtmana i Doktora. Zároveň jeho postavu provázela roztěkanost, což umocňovalo Vojckovu psychickou labilitu. Ve chvílích slabostí z důvodu podrobování se experimentu, upadal do křečí a mdlob. Až ke konci, kdy se rozhodl zabít Marii, jeho postava dostala sílu

³⁷ Úplně posledním výstupem v textu je jedna věta soudního sluhy „*Dobrá vražda, dokonalá vražda, krásná vražda, nad pomyslení krásná, už dávno jsme takovou neměli.*“ Ve hře řečena nebyla.

³⁸ Často byly tímto tvarem v bohatých rodinách oslovovány děti nebo služebné.

vlastního činu a názoru. Při samotné vraždě, před kterou Marii umýval, působil děsivě klidným dojmem se šíleností v očích. Zmatení po její vraždě a popírání vlastního činu opět uvrhly Vojcka do rozrušení a psychické labilitu. Postava v sobě nese několik nejednoznačných vnitřních prožitků a Pavel Batěk byl za svůj výkon kritiky velmi chválen. Radmila Hrdinová ve své recenzi uvedla „...naprosto se ztotožnil s Vojckovou týranou tělesností i myslí.“

Lucie Štěpánková ztvárnila Marii jako naivní a nešťastnou mladou ženu, pro kterou je její dítě přítěží. To znázorňoval kočárek, který všude vozila s sebou. Nebyla připravena na roli matky, naopak ještě chvíli chtěla být svobodná. To se ukázalo na podlehnutí Tamborovi a zničením Vojckovi důvěry. Její projev působil křehce a zoufale zároveň, protože ačkoliv se snažila být svému muži oporou, tak se jí to vůbec nedařilo. Naopak byla svědkem a později i příčinou jeho běsů.

Výraznou postavou byl Blázen, kterého Michal Kern zahrál se všemi podivnostmi, často výrazně vystupňované do krajnosti, kdy pouze vykřikoval slova či znázorňoval obscénní gesta³⁹, jak mu to jeho bláznovství dovolovalo a dokreslovalo šílenství celého příběhu.

6. Ocenění

29. října 2009 zahájila inscenace 14. ročník Pražského festivalu německého jazyka⁴⁰ a získala Cenu Josefa Balvína⁴¹. Toto ocenění je každoročně udělováno inscenaci německé předlohy, která vznikla na území České republiky a jejíž laureáty vybírá čtyřčlenná porota. V roce 2009 byli členové poroty divadelní redaktori Radmila Hrdinová, Jana Machalická a Zdeněk A. Tichý spolu s dramatikem Milanem Uhdem. *Vojcek* je dodnes⁴² jedinou inscenací Divadla na Vinohradech, která toto ocenění získala.

---

³⁹ Veřejné pomočení při předvádění v cirkuse či onanie při sledování Marie a Tambora.

⁴⁰ Ten byl založen v roce 1996 Pavem Kohoutem pod názvem Německé divadlo v Praze. Každoročně uvádí hry německé předlohy, nejen z České republiky, ale také z Německa a Rakouska

⁴¹ Původně se festivalová cena nazývala MAX. Přejmenována na Cenu Josefa Balvína byla v roce 2009 na počest překladatele z německého jazyka a dlouholetého dramaturga PFNJ, který zemřel 16. 8. 2009 ve věku 85 let.

⁴² údaj k roku 2018

6. 3. 2010 byly vyhlášeny Ceny Alfréda Radoka, kde *Vojcek* zvítězil v kategorii inscenace roku. Spolu s ním byly v nominaci inscenace *Lékař své cti*⁴³, *La putyka*⁴⁴ a *Goebbels/Baarová*⁴⁵. Režisér Daniel Špinar byl také v nominaci na Talent roku, kterým byl oceněn Vojtěch Dyk. Byla to jediná inscenace Divadla na Vinohradech, která za dobu existence ankety v letech 1992-2013 vyhrála cenu Inscenace roku.

7. Ohlasy v odborném tisku

Recenzenti si uvědomovali, že se najedná o kus, který by bez výhrad přijala většina diváků, kteří Divadlo na Vinohradech pravidelně navštěvují. Jana Machalická ve své recenzi na toto téma zmiňovala „*Samozřejmě, že o takové inscenaci nebude jednoduché přesvědčit diváky Vinohrad. Ten je zde léta posilován v představě, že divadlo, které bere rýžák na to, co se kolem něj děje, je ve zlatých portálech něco jako faux-pas. Je spravedlivé říct, že pár pokusů zlomit toto „prokletí“ tu pod vedením Martina Stropnického už proběhlo, ale dosud nebyl výsledek tak průkazný. Vedení by si ale mělo stát za tím, do čeho se pustilo, vždyť pro konzervativní diváky má v záloze nejednu komedii. Štědrá dotace by přece měla být určena právě těmto divácky riskantním, ale umělecky progresivním pokusům.*“ Představení kladně hodnotila a vyzdvihovala herecké výkony, scénografii i samotné uchopení textu „*Divadlo na Vinohradech má konečně po letech inscenaci, kterou lze téměř bez výhrad klasifikovat jako umělecky průkazný pokus o styl odpovídající modernímu divadlu.*“

Výklad *Vojcka* chválil i Bronislav Pražan „*Z jasné koncepce, propracovanosti a přesnosti inscenace je zřejmé, že režisérovi rozhodně nejde jen o to dostat do Vinohrad současnou divadelní poetiku (konečně!), ale především o to vyvolat v divákovi ostrý vjem skutečnosti. Možná zraňující, ale zároveň oživující jeho citlivost vůči tomu, s čím se setkává mimo zdi divadla.*“

Jana Soprová oceňovala režisérovu práci s herci „*Jako vystudovaný herec má cit pro hereckou akci a protagonisté pod jeho vedením jako by v sobě probouzeli nové dosud neobjevené kvality.*“ Stejně jako Jana Machalická, tak i Jana Soprová ve své recenzi zmiňovala možnost nepřijetí diváky „*Těžko říci, jak dlouho a jak často se *Vojcek* bude hrát,*

---

⁴³ Divadlo v Dlouhé, režie Hana Burešová

⁴⁴ La Fabrika, režie Rostislav Novák

⁴⁵ Pražské komorní divadlo, režie Dušan D. Pařízek

protože to rozhodně není titul, který by uspokojil tradičního vinohradského diváka. Nicméně je jisté, že se jedná o výjimečnou inscenaci, která významem přesáhne tuto sezónu.“

Radmila Hrdinová svou pochvalnou recenzi ukončila větou „*Špinarův Vojcek je jednoznačnou událostí nejen vinohradské scény, ale celé sezóny.*“

Julie Válková pro E15 vnímala uvedení v kontextu vinohradského divadla jako příliš velké sousto pro publikum „*Je správné prověřit nejen kosti tohoto divadla, ale i divákům, kteří sem přicházejí hlavně pro splnění divadelní docházky. Je však otázkou, zda by nebylo výhodnější na „svého diváka“ alespoň trochu myslet a servírovat mu novinky tak, aby měl čas je strávit.*“ Inscenaci vnímala jako nejednoznačnou s nepřesvědčivým provedením „*Kdo nezná hru, na kterou přišel, pravděpodobně nebude mít po skončení představení jasno, co tím chtěl říci nejen Špinar, ale i samotný Büchner.*“

I Marie Reslová svou recenzi začala rozhodným tvrzením „*Zařazení Büchnerova Vojcka do repertoáru Divadla na Vinohradech byla odvaha na hranici sebevraždy.*“ Sama si kladla řečnickou otázku „*Co s tím divným bezvýhodným příběhem, který už více než sto let provokuje obrazivou silou divadelní experimentátory všeho druhu, v pozlaceném měšťanském divadle, jehož publikum touží po útěšné iluzi?*“ Představení ale velmi pozitivně hodnotila „*Je to výjimečná inscenace se vzácně vyrovnanými špičkovými hereckými výkony, obdivuhodně sladěnými v prostředcích expresivní stylizace. Tohle –zmrtvýchvstání- lze vinohradské scéně jen přát. Daniel Špinar tu dovršil Vojckem to, oč se tu pokoušejí už několikátou sezónu. Vrátit přesvědčivě, velkým inscenačním gestem na jeviště této scény obsah a poztrácenou uměleckou prestiž.*“

Richard Erml v Reflexu začal recenzi „*Tak konečně někdo mladý a nezatížený strhl Vinohradům kritickou nálepku „pohodlného, lidového divadla.“ Z inscenace Büchnerova Vojcka diváci odcházejí i během představení a odliv by byl jistě silnější, kdyby se nehrálo bez přestávky.*“ Dále uvedl, že se nejedná o skutečně šokující představení, jen to tak v kontextu vinohradského jeviště vypadá a běžný divák této scény je tím nepříjemně překvapen. Ve své recenzi psal o Pražském festivalu německého jazyka „*Syrově autentický výsostně stylizovaný obraz dnešního světa podaný vinohradským Vojckem může nepříjemně šokovat jen konzumenta bulvární zábavy, respektive laskavé člověčiny. Pro návštěvníky kupříkladu Pražského divadelního festivalu německého jazyka nic nového pod sluncem.*“ O několik

měsíců později se ukázalo, že organizátoři PFNJ skutečně nebyli představením šokováni, ale naopak nadšeni a inscenaci ocenili.

Oproti tomu v časopise Svět a divadlo napsal Karel Král text nazvaný *Reklama na blázelec*. Na rozdíl od nadšených recenzí, které vyšly dříve než tento článek, se Karel Král s ostatními kritiky názorově rozcházel a sám používal některé jejich výrazy s odkazem na jejich články.⁴⁶ Špinarovy aktualizace považoval za nepřesvědčivé. Dominující prvek scénografie - plakát mladé dívky s mobilem považoval za nedostatečný a v inscenaci málo využitý. Stejně tak moderní kostýmy a zachování původních tvarů mluvy, včetně onikání se mu jevily jako matoucí a zpochybňující funkčnost aktualizace. Závěr hry, který ostatní recenzenti považovali za zdařilý a projekci většinou za dobrou formu ukončení, zhodnotil „*Tento nový konec Büchnerovy hry není žádnou novinkou, co se nápadu týče. Jde o známý, mnohokrát použitý trik, kterak vyvolat pocit lepšího konce či dalšího počátku.*” To podle něj zásadně odporovalo celému textu, který naopak několikrát naznačuje konec světa.⁴⁷ Svou recenzi ukončil slovy „*Tak jako nevidím v inscenaci celek, nýbrž separátní kuchařkami současného divadla poučená čísla, tak se mi i smysl rozpadá do mnoha náznaků. Jediné téma, které se podle mě klene nad celou inscenací, je bláznovství. Jako kdyby nejen Vojcek, ale i všichni kolem jedli půl roku hrách, a teď díky němu trpěli mentální zácpou. Jestli chce právě to inscenace říct, pak není usměvavá dáma na plakátě ničím jiným než svůdnou reklamou na kolektivní přechod od člověka k oslu.*” Jednalo se o jedinou recenzi inscenace, která hru nepřijala, ale naopak podrobila kritickým výtkám.

8. Reakce vinohradského divadla

Pražská derniéra⁴⁸ inscenace v dubnu 2010 přinesla nečekaný paradox. Oproti předchozím čtrnácti reprízám, které byly podle ředitele Jindřicha Gregoriniho prodány z necelé třetiny, ačkoliv lístky nabízeli průběžně i školám za velmi zvýhodněné vstupné, byla derniéra zcela vyprodána. Stáhnutí inscenace bylo divadlem zdůvodněno dlouhodobou nízkou návštěvností a Daniel Špinar v té době oznámil, že odchází z pozice kmenového režiséra. Připravovaná hra Petra Kolečka na Studiové scéně vinohradského divadla, kterou oznámilo divadlo jako

---

⁴⁶ Například při popisu závěrečné scény použil slova „*plný naděje*” s odkazem na recenzi Marie Reslové, jak uvedl ve zdrojích.

⁴⁷ Ihned v první scéně hry říká Vojcek Ondrovi „*Ticho, plný ticho, jako by celej svět umřel.*”

⁴⁸ Druhá derniéra proběhla 17. 5. 2010 v rámci festivalu Divadelní Flora v Olomouci.

součást dramaturgického plánu v sezóně 2009/2010, již nenazkoušel a přípravy této inscenace byly zastaveny. V průběhu uvádění *Vojcka* nazkoušel Daniel Špinar hru *Marie Stuartovna* v hlavních rolích s Dagmar Havlovou a Lucií Juříčkovou. Tato inscenace byla na repertoáru v letech 2010-2013. Zaznamenala mnohem smířlivější reakce diváků a chladnější ohlasy odborné veřejnosti.

V článku *Vojcek jak granát* pro časopis Týden byli osloveni Daniel Špinar a Martin Stropnický, aby zhodnotili uvedení *Vojcka*. Daniel Špinar řekl „*Bylo to jako granát. Jistě. Vojcek bývá sousto i pro jiná kamenná divadla. Jenže také konzervativní zavedená scéna musí občas zariskovat, nasadit odvážnější hru navzdory menšímu diváckému ohlasu*“. Ačkoliv si vinohradské vedení dle svých slov přálo, aby tato inscenace přivedla mladé publikum, tak to pro další uvádění nebyl dostatečný počet. Martin Stropnický ve stejném rozhovoru uvedl „*Divácký potenciál Vojcka se prostě vyčerpá – a jakkoli z toho můžeme být nesví, jde o realitu. Přesto ani na okamžik nelituji, že inscenace vznikla.*“

K uvedení *Vojcka* se Martin Stropnický ještě vrátil v roce 2012 v rozhovoru pro časopis Reflex, který poskytl v době svého odcházení z divadla „*A pak jsem také tlačil občas divadlo k větší náročnosti, aniž by byla situace zralá. Možná jsem to v jisté fázi i přehnal. Vznikla tu inscenace (Vojcek, režie Daniel Špinar, pozn. red.), která sesbírала různé ceny (inscenace roku, Cena Alfréda Radoka 2009, pozn. red.), ale nebylo to pro koho hrát. To polarizovalo celé divadlo. Kdybych to ale neudělal, teď, při odchodu, bych si říkal, že jsem to udělat měl.*“

9. Závěr

Vojcek se stal pozoruhodnou inscenací, která doslova otřásla zdmi vinohradského divadla. A právě v kontextu této scény a jejího dlouhodobého uměleckého směřování je nutné vnímat jeho uvedení i rozruch, který způsobil. Daniel Špinar si této situace byl vědom a cíleně inscenaci přiváděl do vyhocenějších závěrů, včetně explicitních sexuálních a násilných scén. *Vojcek* na vinohradské scéně provokoval a šokoval, je ale pravděpodobné, že na mnoha jiných scénách by nevzbudil natolik velký mediální ohlas i pobouření diváků.

Vojcek se tak tímto kontrastem stal výrazným a výjimečným počinem mimo jiné i díky kontrastnímu pozadí zavedení vinohradské poetiky. Jeho brzké stažení z repertoáru a odklonění od této začínající dramaturgické linie a navrácení k předchozímu směřování se pak staly částečným utvrzením ve vnímání vinohradského divadla jako tradiční konzervativní scény, která nemá ambice své diváky nepříjemně překvapovat, ale naopak nabídnout vstřícný estetický zážitek.

Svou prací jsem se snažila zaznamenat význam jedné konkrétní inscenace a popsat reakce, které vzbudila. V širším smyslu se inscenací podařilo otevřít otázky dramaturgie tradiční měšťanské scény, jak bývá Divadlo na Vinohradech často nazýváno a především svými diváky i odbornou veřejností vnímáno. Je zřejmé, že do zažitého repertoáru *Vojcek* nepatřil. Je ale otázka, zda by přesně takové inscenace neměly být součástí přední české činoherní scény. Inscenace, které kladou nepříjemné otázky, nebojí se kontroverze a zlaté portály občas umažou krví.

Zdroje

Interní záznam inscenace *Vojcek* pořizený Divadlem na Vinohradech v roce 2009

Online zdroje

Divadlo na Vinohradech, *Vojcek*, In: divadlonavinohradech.cz[online], [cit. 10. 12. 2018]. Dostupné z: <https://www.divadlonavinohradech.com/divadelni-hra/Vojcek>.

VÍT Dvořák, *Bergův strhující Vojcek, teď znovu v Mnichově*, In: operaplus.cz[online], 2. 8. 2012 [cit. 10. 12. 2018]. Dostupné z: <https://operaplus.cz/berguv-genialni-vojcek-ted-znovu-v-mnichove/>

Pražský festival německého jazyka [online]. [cit. 11. 1. 2019]. Dostupné z: <http://www.theater.cz/cena-j-b/>

Pražský festival německého jazyka [online]. [cit. 11. 1. 2019]. Dostupné z: <http://www.theater.cz/archiv/2009/program/>

Daniel Špinar, In: dilia.cz [online]. [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: <http://www.dilia.cz/index.php/component/k2/item/17-spinar-daniel>

Ceny Alfréda Radoka, In: cenyradoka.cz [online]. [cit. 11. 1. 2019]. Dostupné z: <http://www.cenyradoka.cz/2009-p20.html>

Zlomvaz [online]. [cit. 16. 1. 2019]. Dostupné z: <https://www.zlomvaz.cz/2003/>

HULEC, Vladimír, *Znásilnění, Podříznutý krk a onanie: ve vinohradském divadle se dějí věci*. In: idnes.cz [online]. [cit. 17. 12. 2018]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/kultura/divadlo/znasilneni-podriznuty-krk-a-onanie-ve-vinohradskem-divadle-se-deji-veci.A090422_225444_divadlo_tt

KŮS, Tomáš, *Vojcek na Vinohradech znepokojivě jiskří* [online]. [cit. 9. 12. 2018]. Dostupné z: http://rozhlas.cz/kultura/divadlo/_zprava/595971

Česká divadelní encyklopedie, *Revoluční scéna (Adria)*, [online]. [cit. 2. 12. 2018]. Dostupné z: [http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Revoluční%C3%AD_scéna_\(Adria\)](http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Revoluční%C3%AD_scéna_(Adria))

Karel Tiege, In: monoskop.org[online]. [cit. 17. 2. 2019]. Dostupné z: https://monoskop.org/Karel_Teige

BAYER, Ivo, *Bolševismus*. In. Sociologická encyklopedie, [online]. [cit. 2. 12. 2018]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Bol%C5%A1evismus>

HRDINOVÁ, Radmila, *Horváth nezávazně anekdotický*, In: novinky.cz[online]. [cit. 2. 12. 2018]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/135829-horvath-nezavazne-anekdoticky.html>

MACHALICKÁ, Jana, *Křečovitý konec starých časů*, In: lidovky.cz[online]. [cit. 2. 12. 2018]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/noviny/krecovity-konec-starych-casu.A080327_000149_ln_noviny_sko

HRDINOVÁ, Radmila, *Národní divadlo uvede na Nové scéně hru Spasení od Edwarda Bonda*, in: novinky.cz[online]. [cit. 2. 12. 2018]. Dostupné z:

<https://www.novinky.cz/kultura/194593-narodni-divadlo-uvede-na-nove-scene-hru-spaseni-od-edwarda-bonda.html>

Pavel Batěk – záznam nethovoru 29. 4. 2009, In: scena.cz, [online]. [cit. 2. 12. 2018].

Dostupné z:

http://www.scena.cz/index.php?d=3&page=nethovory&id_n=549&s_rok=2009&s_mesic=4

Ludvík Kundera, In:ceskatelevize.cz, [online]. [cit. 2. 12. 2018]. Dostupné z:

<https://www.ceskatelevize.cz/lide/ludvik-kundera/>

Georg Bücher: *Vojcek*, In:ceskyrozhlas.cz, [online]. [cit. 2. 12. 2018]. Dostupné z:

<https://vltava.rozhlas.cz/georg-buchner-vojcek-7788996>

Novinové články

KOČIČKOVÁ, Kateřina, *Podivně dráždivý Vojcek*, MF Dnes, 11. 4. 2009, str. 11

ERML, Richard, *Patří Vojcek na Vinohrady?*, Reflex, 23. 4. 2009, str. 63

BEDNÁŘOVÁ, Veronika, *Cool Vojcek*, Reflex, 9. 4. 2009, str. 60

VÁLKOVÁ, Julie, *O čem ten Vojcek vlastně je?*, E15, 23. 4. 2009, str. 29

RESLOVÁ, Marie, *Vojcek je zmrtvýchvstáním Vinohrad*, Hospodářské noviny

HRDINOVÁ, Radmila, *Špinarův Vojcek o totálním ponížení člověka*, Právo, 11. 4. 2009, str. 10

IHYANE, Marcela, *Vinohradský Vojcek bez slabin*, Pražský deník, 23. 4. 2009, str. 22

PRAŽAN, Bronislav, *Vinohradské oživení*, Týdeník rozhlas, 20/2009, str. 19

MACHALICKÁ, Jana, *Vojcek Vinohradům sluší*, Lidové noviny, 10. 4. 2009, str. 10

MF Dnes, *Zaostřeno na: Vojcek*, 16. 5. 2009, str D/11

Týden, *Vojcek jako granát*, 26. 4. 2009, č. 17

HRDINOVÁ, Radmila, *Horváth nezávazně anekdotický*, 21. 3. 2008

Knihy

BÜCHNER, Georg. *Vojcek*. Přeložili Rudolf Vápeník, Eduard PETIŠKA. Praha: Athos, 1947. Divadlo světa (Athos), svazek I.

BÜCHNER, Georg, *Vojcek*: Přeložil Ludvík Kundera, Praha: Dilia, 1963

BÜCHNER, Georg. *Leonce a Lena: Vojcek*. Přeložil Ludvík KUNDERA. Praha: Artur, 2006. D (Artur). ISBN 80-86216-82-9.